

Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem'in Muallim Naci Hakkındaki Görüşleri

Ömer Seyfettin and Ali Canip Yöntem's Views on Muallim Naci

Bedirhan Ünlü

Fırat Üniversitesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü, Elazığ, Türkiye,
bunlu@firat.edu.tr, ror.org/05teb7b63

Geliş Tarihi/Received: 05.05.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 14.06.2025
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
25.06.2025

Öz: 1911 yılında *Genç Kalemler* dergisinde "Yeni Lisan" makalesinin yayımlanması Türk edebiyatı tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olur. Millî Edebiyat'ın bildirgesi niteliğindeki makalede ortaya konulan düşünceler, dergi etrafında toplanan sanatçılar tarafından daha sonra hem edebî metinler aracılığıyla hem de teorik söylemler üzerinden sistemleştirilir. Bu bağlamda Millî Edebiyat Dönemi'nin önde gelen isimlerinden Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem'in ele aldıkları teorik yazıları Millî Edebiyat'ın yaygınlaşmasında önemli bir işleve sahiptir. Söz konusu yazılarda Türk edebiyatı tarihinin Doğu ve Batı etkisinde geliştiğini iddia eden Millî Edebiyat Dönemi sanatçıları, eskinin (Şark) son dönem temsilcisi olarak Muallim Naci'yi görürler. İlk "Yeni Lisan" makalesinden itibaren Muallim Naci'nin temsil ettiğine inandıkları eski edebiyat anlayışının son bulmasını isterler. Bununla birlikte Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem çeşitli dergilerde yazdıkları yazılarla Muallim Naci'den bahsetmeyi sürdürürler. Millî Edebiyat'ın sistemli bir şekilde ortaya çıktığı yıllarda her iki sanatkar da Muallim Naci'ye karşı olumsuz bir tavır içerisindeydi. Bu dönemde ortaya koydukları görüşlerde Ömer Seyfettin ve Ali Canip, Muallim Naci'nin Türk edebiyatını geriye götürdüğüne inanırlar. Nitekim yazılarında zaman zaman Naci'nin kişiliğine varan tarizler göze çarpar. Ancak Ömer Seyfettin'in vefatından sonra yazılarına devam eden Ali Canip'in Muallim Naci hakkındaki görüşlerinde değişimler meydana gelir. Ali Canip, uzun sayılabilecek bir dönemde ele aldığı Muallim Naci'ye dair yazılarında birtakım olumlu görüşler ileri sürer. Bu çalışmada da Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem'in Muallim Naci'ye dair ortaya koydukları görüşler ile zaman içinde meydana gelen değişimler ve nedenleri ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Muallim Naci, Tenkit

Abstract: The publication of the article "New Language" (Yeni Lisan) in *Genç Kalemler* magazine in 1911 marked a significant turning point in the history of Turkish literature. The ideas presented in this article, which functioned as a manifesto for the National Literature movement, were later systematized by the writers associated with the magazine through both literary works and theoretical discourse. In this context, the theoretical writings of prominent National Literature figures such as Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, and Ali Canip Yöntem played a critical role in the dissemination of the movement's principles. These authors, who asserted that Turkish literary history developed under Eastern and Western influences, regarded Muallim Naci as the final representative of the Eastern (Oriental) tradition. From the very first "New Language" article, they called for the end of the old literary understanding that Muallim Naci was believed to embody. Nevertheless, Ömer Seyfettin and Ali Canip Yöntem continued to mention Muallim Naci in various articles. During the formative years of the National Literature movement, both writers expressed a distinctly negative stance toward Muallim Naci, believing that his influence had hindered the progress of Turkish literature. At times, their criticisms extended to personal jabs at Naci's character. However, after Ömer Seyfettin's death, Ali Canip Yöntem's writings began to reflect a change in his perspective. Over a relatively extended period, Ali Canip articulated more favorable views on Muallim Naci in his subsequent writings. This study aims to analyze the perspectives of Ömer Seyfettin and Ali Canip Yöntem on Muallim Naci, the evolution of these views over time, and the underlying reasons for such changes.

Keywords: Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Muallim Naci, Criticism

Extended Abstract

The idea of linguistic simplification and orientation towards the public in Turkish literature first became a systematic endeavor with Şinasi. Declaring in "Tasvîr-i Efkâr" that he would publish a newspaper in a language comprehensible to the public, Şinasi introduced the concepts of simplifying language and addressing the common people. Subsequently, first-generation Tanzimat writers, such as Namık Kemal and Ziya Paşa, began to produce works in line with Şinasi's ideas. However, this movement was disrupted by the second generation of Tanzimat writers and the Servet-i Fünun literary group, who reversed the trend through their works. Especially in works focused on individual themes, the Servet-i Fünun authors used a greater number of foreign words, thereby making the language more complex compared to earlier periods. Recaizade Mahmut Ekrem played a significant role behind the scenes in steering Turkish literature toward Western influences, while Muallim Naci emerged as a counter figure defending traditional forms. The conflicting ideas between their followers sparked the famous "old versus new" debate in Turkish literary history.

Although Şinasi's conscious efforts for linguistic simplification and popular orientation were interrupted, these ideas reemerged at the beginning of the 20th century. The journal *Genç Kalemler*, first published in 1911 in Thessaloniki, initiated a movement focused on nationalization in language and literature. The National Literature movement, led by figures such as Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, and Ali Canip Yöntem, initially faced criticism—particularly against the ideas set forth in the first "New Language" (Yeni Lisan) article. However, the concepts promoted by National Literature writers soon gained broader acceptance, thanks to both their literary productions and critical writings. Notably, critical essays by Ömer Seyfettin and Ali Canip played a key role in spreading the movement. From the first "New Language" article onward, National Literature authors asserted that Turkish literature historically followed two major traditions: one influenced by the East and the other by the West. Opposing both trends, they sought to develop a national literary identity.

The 1911 publication of the first "New Language" article is considered the formal beginning of the National Literature movement. The article, which summarized the current state of Turkish literature, deliberately referenced Muallim Naci. According to National Literature writers, Muallim Naci was the last representative of the old tradition. His posthumously published work *Heder* was heavily criticized. Yet the commentary on Muallim Naci extended beyond this single article. Both Ömer Seyfettin and Ali Canip Yöntem continued to write about him, directly or indirectly, in the following years. Ömer Seyfettin addressed Muallim Naci in essays such as "Beni Terk Et! Şiirine Dair", "Millî Şiirler", "Matbuatta Palavra", "Osmanlıca Değil Türkçe", "İskolastik Lisanımızın İflası/1-2", "Tenkidin Faydası", "Tahmisçilik", "Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabii Yazmak Sanatı", "Şiir Başka", "Vaziyet-i Edebiye", "Bugünkü Şairlerimiz/2", "Tasfiyecilik Başka", "Halkımız Niçin Okumuyor", "Şairlerin Kitabı Münasebetiyle". In general, Seyfettin viewed Muallim Naci unfavorably, describing him as a representative of outdated literary traditions. While he acknowledged some merits in Naci's prose, he ultimately saw him as an obstacle to the advancement of Turkish literature.

Ali Canip Yöntem also played a significant role in the development of National Literature, responding to critical opposition with his own writings, thereby becoming a theoretical advocate of the movement. He continued writing beyond the National Literature period, and his writings on Muallim Naci spanned a long timeframe. Articles such as "Bedî'i Haz/2", "Hâmid Şair", "Muallim Nâci", "Muallim Nâci: Hayatı-Ahlâkı", "Muallim Nâci, Sakız Dönüşü", "Muallim Nâci Tercümân-ı Hakikat'te", "Muallim Nâci: Takdir-i Elhân ve Demdeme Gürültüsü", "Muallim Nâci: Edebî ve Şahsî Değeri", "Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci", "Tercümân-ı Hakikat Edebiyatı", "Ölümün Mâhiyetini Öğrenmek İçin: Kendini Öldüren Yazar Beşir Fuat Kimdir?", "Haluk'un Defteri ve Bugünkü Fikret", "Tevfik Fikret", "Genç Kalemlerin Yeni Dil Dâvâsı", "Yazı Dili Münakaşaları", "Ehemmiyetli Bir Kitap Münasebetiyle", "Tarih-i Edebiyat-ı

Osmâniyye", "Saz Şairi", and His Speech at the Turkish Language Association all included commentary on Muallim Naci.

Remarkably, Ali Canip's perspective on Muallim Naci shifted over time. While he initially shared views similar to Ömer Seyfettin during the National Literature period, from the 1940s onward he began to write more nuanced and varied evaluations. This change was partly influenced by the success of the National Literature movement and Canip's increasing focus on academic writing. Ali Canip, who strived for the success of National Literature in his first writings, wrote articles with a harsher and more subjective perspective in this direction. In the following years, with the success of National Literature, he tried to prioritize a more scientific perspective in his articles. Consequently, his later critiques showed a greater adherence to scholarly standards such as objectivity and impartiality. This study examines the writings of Ömer Seyfettin and Ali Canip Yöntem on Muallim Naci in chronological order. Their essays are analyzed comparatively and temporally under two main subheadings: "Views on Muallim Naci's Personality" and "Thoughts on Muallim Naci's Poetics."

1. Giriş

Tanzimat'tan itibaren Türk edebiyatı tarihinde sürekli gündeme gelen dilde sadeleşme ve halka yönelme düşüncesi, *Genç Kalemler* dergisiyle yeni bir evreye geçer. Dil ve edebiyatta millileşme *Genç Kalemler* etrafında toplanan isimler aracılığıyla sistemleştirilir ve yaygınlık kazanır. *Genç Kalemler* aracılığıyla daha fazla genişleme imkânına sahip olan Millî Edebiyat hareketinin önde gelen isimleri Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem'dir. Edebî eser bağlamında Ziya Gökalp manzumeleri ile ön plana çıkarken, Ömer Seyfettin hikâyeleriyle nesir sahasında kendisine yer edinir. Ali Canip Yöntem ise daha çok teorik yazılarıyla Millî Edebiyat hareketine katkı sağlar.

Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem gerek *Genç Kalemler*'de gerek farklı dergilerde çeşitli konularda makale yazan sanatçılardır. Bu isimlerden Ömer Seyfettin; dil, edebiyat, estetik, kültür, tenkit, spor gibi farklı konularda yazılar kaleme alırken Ali Canip Yöntem'in biyografî, dil, edebiyat, sanat, fikir hareketleri, edebî akımlar, şiir türleri, anı gibi çeşitli tür ve konularda yazdığı makaleleri *Bağçe*, *Büyük Duygu*, *Cumhuriyet*, *Donanma*, *Genç Kalemler*, *Hayat*, *Muallimler Mecmuası*, *Nedim*, *Türk Yurdu*, *Vakit*, *Yakın Tarihimiz*, *Yeni Mecmua*'da yayımlanır. Özellikle *Genç Kalemler*'den başlayarak Ömer Seyfettin'in vefatına kadar olan dönemde her iki isim de Millî Edebiyat hareketini savunmaya devam eder. Genel hatlarıyla Türkçenin sadeleşmesini ve halka doğru yönelinmesi gerektiğini savunan Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem, yeni lisan ve Millî Edebiyat anlayışı ile örtüşmeyen eserler veren sanatkârları hem edebî metinlerinde hem de teorik yazılarında eleştirirler. Öte yandan Millî Edebiyat ve yeni lisan davasına yönelik eleştirileri de cevaplandırır. "*Başta Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif ve Fuad Köprülü olmak üzere Yeni Lisan davasına inanmayanların tenkitleri, Ömer Seyfettin gibi Ali Canip tarafından*" (Argunşah, 2009, s. 222) karşı yazılarla cevaplandırılır. Eski edebiyat taraftarları ile Batı edebiyatı taklitçileri olarak gördükleri kişiler eleştirilerinin odağındadır. Bu doğrultuda Muallim Naci de Ömer Seyfettin ve Ali Canip tarafından eleştirilen sanatçılar arasında yer alır.

Edebiyat tarihinde ismi daha çok Rezaizade Mahmut Ekrem'le bir araya getirilen Muallim Naci, bir kısım eleştirmenler tarafından eski edebiyat taraftarı olarak kabul edilmiştir. Ancak yaygın kanaatin aksine "*Nâci şiirde yenileşme taraftarıdır; lâkin yenileşmeden eskinin yerini yeninin alması değil, eskinin yenilenmesini anlar.*" (Özgül, 2016, s. 61). Türk edebiyatı tarihinde -belirli bir dönemde de olsa- Naci hakkında yanlış bir bakış açısının ortaya çıkmasındaki başlıca neden Rezaizade Mahmut Ekrem ile olan meşhur kalem kavgalarıdır. Hem Ekrem hem de Naci'nin yakınında bulunan isimler de bu tartışmanın taraftarlığını yaparak münakaşanın alevlenmesine zemin hazırlamışlardır. Öyle ki "*R. Ekrem safında yer alan Tevfik Fikret ve Cenab, Sezai, Halid Ziya gibi şahsiyetleri bir araya getiren sebeplerden biri de hepsinin Naci'ye cephe almaktaki iştirâklarıdır.*" (Tansel, 1953, s. 195). Büyüyen tartışmalar ve kutuplaşmaların sonucunda Naci, *Tercüman-ı Hakikat*'ten ayrılmak zorunda kalır ve edebiyat tarihinde ismi eski edebiyat taraftarı olarak anılır. Muallim Naci hayattayken kendisine yöneltilen eleştirilere cevap vermiş; ancak

ölümünden sonra hem taraftarları hem de karşıtları onun edebî eserleri ve poetik tutumu hakkında konuşmaya devam etmişlerdir. Nitekim Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem de Muallim Naci'nin ölümünden sonra sanatçı hakkında doğrudan veya dolaylı olarak görüşlerini bildirirler.

Genç Kalemler dergisinin yayın hayatına başlamasıyla Türk edebiyatı tarihinde önemli bir dönüm noktası yaşanır. 1897'de Türk Yunan Savaşı sırasında Mehmet Emin Yurdakul'un *Türkçe Şiirler*'i ile ortaya çıkan ve geniş bir yankı uyandıran edebî tartışmalar, *Genç Kalemler* dergisi etrafında ortaya çıkan yeni bir oluşumla ivme kazanır. Dilde sadeleşme ve hece vezni ile ilgili fikrî zeminde ortaya konulan düşünceler edebî eserlerle desteklenir. Yöneltilen eleştirilere verilen cevaplarla da Millî Edebiyatın düşünsel yönelimleri yayılma imkânına kavuşur. Derginin birinci sayısında ortak olarak yayımlanan "*Yeni Lisan*" makalesi, Millî Edebiyat Döneminin resmî başlangıcı olur. Türk dili ve edebiyatının durum tespitiyle başlayan makale, daha sonra yapılması gerekenleri sıralar. Dil ve edebiyatta millî olmak ilkesiyle yola çıkan bildiri kimliğindeki makalede doğrudan Muallim Naci'den bahsedilmesi ise tesadüfi değildir. Makalenin "*Şark'a Doğru*" alt başlığında divan edebiyatı ve bazı temsilcilerinden bahsedilerek söz Muallim Naci'ye getirilir. "*O neslin son şairi olan Muallim Naci'nin, son neşrolunan Heder'lerini okuyunuz. Bugünkülerin ihtimal manasını bile bilmedikleri 'hat-âver, çâr-ebrû' gibi tabirler görecektir, bazı soğuk telmihlerini pek iğrenç ve ahlaksızca bulacaksınız*" (*Genç Kalemler*, 1999, s. 76) ifadeleri doğrudan Muallim Naci'yi hedef alır. *Genç Kalemler* yazarlarına göre Muallim Naci, Türk edebiyatı tarihinde Doğu edebiyatı taklitçiliğinin son temsilcisi konumundadır. Aynı bakış açısına göre "*Muallim Naci öldükten sonra Şark devresini hakkıyla muhafaza edecek adam kalmamış[tır]*." (*Genç Kalemler*, 1999, s. 76). Yine benzer bakış açısıyla Naci'den sonra gelen Servet-i Fünun topluluğu ise Batı edebiyatı taklitçiliğini yapmışlardır.

Yeni Lisan'da Muallim Naci'nin ölümünden sonra yayımlanan *Heder* adlı oyununa yer verilmesi ve sanatçının ölümünden sonra Doğu edebiyatı temsilciliğini hakkıyla muhafaza edecek adamın kalmamış olması gibi tespit ve ifadeler *Genç Kalemler* heyetinin bilinçli söylemleridir. Zira Muallim Naci Türk edebiyatında şair kimliğiyle kendisine yer edinmiş bir isimdir. Bilindiği üzere *Heder* bir tiyatro oyunudur ve Naci'nin ölümünden sonra yayımlanır. Yeni Lisan'da bahsi geçen eser için söylenen "iğrenç" ve "ahlaksızca" gibi ifadeler Naci'nin sadece sanatçı kimliğine yapılan bir eleştiri değildir. Aynı zamanda Naci'nin temsil ettiğine inanılan eski edebiyata yöneltilen bir tarizdir. Nitekim iğrenç ve ahlaksızca gibi nitelemelerin ardından gelen "*Şark devresini hakkıyla muhafaza edecek adam kalmamış*" tespitiyle Muallim Naci'ye ait genel algı somut bir şekilde aktarılır ve bununla birlikte sanatçının şiirdeki (y)etkinliği de kabul edilir.

Yeni Lisan'da Naci'nin Türk şiir tarihindeki etkisi kabul edilmesine rağmen hem Ömer Seyfettin hem de Ali Canip Yöntem sanatçıya dair yazılarında doğrudan veya dolaylı olarak bahsetmeye devam ederler. Ömer Seyfettin "*Beni Terk Et! Şiirine Dair*", "*Millî Şiirler*", "*Matbuatta Palavra*", "*Osmanlıca Değil Türkçe*", "*İskolastik Lisanımızın İflası/1-2*", "*Tenkidin Faydası*", "*Tahmisçilik*", "*Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabii Yazmak Sanatı*", "*Şiir Başka*", "*Vaziyet-i Edebiye*", "*Bugünkü Şairlerimiz/2*", "*Tasfiyecilik Başka*", "*Halkımız Niçin Okumuyor*", "*Şairlerin Kitabı Münasebetiyle*" gibi farklı tarih ve dergilerde Muallim Naci'yle ilgili görüşlerini aktarır. Ali Canip Yöntem de yine doğrudan veya dolaylı olarak "*Bedî'î Haz/2*", "*Hâmid Şair*", "*Muallim Nâci*", "*Muallim Nâci: Hayatı-Ahlâkı*", "*Muallim Nâci, Sakız Dönüşü*", "*Muallim Nâci Tercümân-ı Hakikat'te*", "*Muallim Nâci: Takdir-i Elhân ve Demdeme Gürültüsü*", "*Muallim Nâci: Edebî ve Şahsî Değeri*", "*Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci*", "*Tercümân-ı Hakikat Edebiyatı*", "*Ölümün Mâhiyetini Öğrenmek İçin: Kendini Öldüren Yazar Beşir Fuat Kimdir?*", "*Haluk'un Defteri ve Bugünkü Fikret*", "*Tevfik Fikret*", "*Genç Kalemlerin Yeni Dil Dâvâsı*", "*Yazı Dili Münakaşaları*", "*Ehemmiyetli Bir Kitap Münasebetiyle*", "*Tarih-i Edebiyat-ı Osmâniyye*", "*Saz Şairi*", ve "*Türk Dil Kurumu'ndaki konuşması*" gibi yazılarında Muallim Naci'ye yer verir. Ayrıca "*Genç Kalemler Tahrir Heyeti*" imzasıyla yayımlanan "*Yeni Lisan ve Bir İstimzaç*" başlıklı yazıda Muallim Naci'ye dair ortak görüşler aktarılır. Bu çalışmada Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem'in Muallim Naci hakkındaki görüşleri karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmaktadır. Ayrıca zaman içerisinde sanatçı hakkında değişen fikirler ve nedenleri de ortaya konulmaktadır.

2. Muallim Naci'nin Kişiliğine Dair Görüşler

Millî Edebiyat hareketi mensupları manifestolarını ilan ederken hem eski edebiyat anlayışına hem de dönemin Batı tesirinde gelişen mevcut edebî oluşumuna şiddetle karşı çıkarlar. Genel anlamda "Şark'a" ve "Garp'a" olmak üzere ikiye ayırdıkları yakın dönem Türk edebiyatında millîlik olmadığını ileri sürerler. Ömer Seyfettin ve Ali Canip'e göre Arap ve Fars edebiyatı tesirinde gelişen Şark edebiyatının son dönemdeki en önemli temsilcilerinin başında ise Muallim Naci gelir. Naci'nin döneminde yarattığı etki Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in gözetimindedir. Her iki isim de Muallim Naci'nin eserlerine dair değerlendirme yaparken onun kişiliği hakkında öznel ifade ve yargılarda bulunmaktan çekinmez. Ömer Seyfettin, her ne kadar "*Osmanlı edebiyatında tenkidin 'gayr-i ilmî' bile olmadığını, dümdüz bir his hükmünde kaldığını dile*" (Timur, 2020, s. 48) getirirse de Yeni Lisan'da Muallim Naci'ye dair eleştirilerinde hisle hareket ettiği açıktır. İlk Yeni Lisan makalesinde Muallim Naci'nin ölümünden sonra yayımlanan *Heder*'i için iğrenç ve ahlaksız gibi ifadelerin yer alması taraflı bir bakış açısının varlığını somut bir şekilde ortaya koyar. Üslup açısından makaledeki "*Bu bölüm, bundan önceki bölümlerden farklı olarak biz öznesinin ötekileri aleni bir şekilde ortaya çıkardığı ve etken biçimlerde karşısına konumlandığı bölüm olarak görünmektedir.*" (Korkmaz & Üstün, 2024, s. 679). Böylece yaklaşım tarzı itibarıyla Muallim Naci, makalenin öznesi tarafından ötekileştirilir. Bu tarz yaklaşımın etkisiyle Ali Canip, farklı yazılarında Naci'nin kişiliği hakkında olumsuz ifadeler kullanmaktan geri durmaz.

Millî Edebiyat Döneminin önde gelen üç isminden biri olan Ali Canip Yöntem'in her ne kadar *Geçtiğim Yol* adlı şiir kitabı bulunsun da daha çok mensubu olduğu hareketin kuramsal kısmıyla ilgilenir. O, bu özelliğiyle Milli Edebiyat hareketinin yerleşmesinde ve yaygınlık kazanmasında önemli bir görev üstlenir. Ali Canip, uzun sayılabilecek yaşamında çeşitli liselerde öğretmenlik, milletvekilliği, müfettişlik ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde profesörlük görevlerinde bulunur. Yaptığı görevler esnasında ve daha sonrasında Türk edebiyatı tarihine dair çok sayıda makale yazar. Millî Edebiyat Döneminden başlayarak hayatının sonuna kadar yazdığı yazılarda, eski ve yeni edebiyatın birçok meselelerine değinir. Ali Canip, farklı yazılarında doğrudan veya dolaylı olarak Muallim Naci ismi üzerinde de durur. Bunda Muallim Naci'nin eski ve yeni edebiyat tartışmalarının merkezinde olması ve kendi sanatçı kimliği üzerindeki tesiri etkilidir. Öyle ki Muallim Naci'nin etkisini "*O zamanlar ben Muallim Nâci'yi okurdum. Nâci'nin benim nazım dilim üstünde temiz bir tesiri oluyordu. Zihaf, imâle gibi hücnelerden azâde manzumeler kaleme alabiliyordum*" (ss. 294-295)¹ ifadeleriyle açıkça dile getirir. Şair kimliği göz önünde bulundurulduğunda "*Ali Canip'i yenileşen ve değişen şartlar içerisinde Muallim Naci'nin devamı olarak düşünmek yerinde olur.*" (Aktaş, 2007, s. 196). Bununla birlikte eleştirmen kimliği bağlamında Ali Canip'in Muallim Naci'ye dair görüşleri uzun sayılabilecek bir zaman diliminde değişkenlik gösterir. Ali Canip'in Muallim Naci hakkındaki görüşleri genel itibarıyla kişiliği ve sanatı hakkındadır.

Ali Canip Yöntem'in Muallim Naci'ye dair görüşleri geniş bir zaman dilimine yayılır. Yaklaşık elli yılı aşkın bir sürede Muallim Naci ile ilgili fikirlerini çeşitli vesilelerle aktarır. "*Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci*" makalesinde Muallim Naci'yle ilgili bakış açısında bir dönem subjektif olduğunu "*Nâci'ye tettebbua lââyık olmayan bir muzır şahıs diye bakılıyor, hele ona 'şâir' sıfatını verenlere derhal câhil deniliyordu. Bu husûsta 'dogmatist' olmuştuk*" (s. 248) ifadeleriyle açıklar. Bilimsel geçerlik ve gerçeklikten uzak, taraflı bir bakış açısıyla Millî Edebiyat Döneminde Muallim Naci eleştirisi yapıldığını Ali Canip kabul eder. Bu tarz bir kabulden hemen sonra her ne kadar "*Şimdi sinir hastalığı geçti, çünkü şark mektebinin akîm çığını ihyâya yeltenecek kimse yoktur; binâenaleyh Muallim Nâci'yi göklere çıkarmayacağımız gibi birdenbire çamurlara da atmaya tettebbu edebileceğiz*" (s. 248) şeklinde görüşünü beyan etse de özellikle 1910 ile 1918 yılları arasındaki yazılarında Naci'nin kişiliği hakkında olumsuz yargılarda bulunmaktan çekinmez. Bu doğrultuda yine "*Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci*" adlı yazısında Ali

¹ Çalışmada sayfa numaraları verilen Ali Canip Yöntem'e ait makaleler *Yöntem, A. C. (2005). Prof. Ali Canip Yöntem'in yeni Türk edebiyatı üzerine makaleleri. Ahmet Sevgi-Mustafa Özcan (Haz.), Tablet Kitabevi çalışmasından alınmıştır.*

Canip, Naci için hod-pesend, şöhret budalası, lâ-kayt bir nikbîn gibi yakıştırmalarda bulunur. Herhangi bir somut delil olmadan söylenen bu sözlerde Ali Canip'in bilimsel araştırma yaparken aşırıya kaçtığı görülür. Ayrıca bu tarz nitelendirmelerin Naci'nin sanatçı kimliğini açıklar nitelikte olmadığı da Ali Canip tarafından yok sayılır.

Muallim Naci hakkında ilk ciddi çalışmalarından biri olan *Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci* yazısından sonra Ali Canip, 1918 yılında *Tercümân-ı Hakikat Edebiyatı* başlığı altında bir makale daha yazar. *Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci* yazısında olduğu gibi bahsi geçen bu yazısında da "mağrur Nâci" (s. 256) ve "Zamanındaki fevkâlâde şöhret Nâci'ye büyük bir gurur vermişti" (s. 261) ifadelerinde subjektif tutumunu devam ettirir. Ali Canip'in mağrur Nâci nitelemesi şairin çok az sayıda nazire yazmasından kaynaklanır. Yazara göre Muallim Naci, Fuzulî'nin dışında sadece dost olduğu için Celâl Paşa'nın bir gazeline nazire yazmıştır. Bu da Ali Canip'in bakış açısında Naci'yi mağrur bir kimliğe büründürür. İkinci olarak ise Naci'de şöhretin getirmiş olduğu gurur meselesi vardır. Ali Canip bunun delilini ise Muallim Naci'nin eleştirilere verdiği cevap olarak gösterir. Her ne kadar "Muallim, bittabi haklı bir cevap veriyor" (s. 261) tespiti bulunsa da sanatçıyı şöhretin getirmiş olduğu etkiyle mağrur olarak nitelendirir.

Ali Canip'in Muallim Naci'ye dair görüşleri zamanla değişir. Ancak Naci ile ilgili ilk yazılarında öznel tutumu belirgindir. Eski-yeni çekişmesinde Muallim Naci özellikle Recaizade Mahmut Ekrem'in karşısında konumlandırılarak eski şiiri devam ettiren bir şair olarak değerlendirilir. Bu dönemde Ali Canip, Naci için hod-pesend, şöhret budalası, mağrur gibi nitelendirmelerde bulunurken Recaizade Mahmut Ekrem'i "üstâd Ekrem" (s. 251) gibi özellikle Servet-i Fünun sanatkârlarının ifade biçimiyle anar. Hatta *Tercümân-ı Hakikat Edebiyatı* yazısında "O zaman Nâci, Saadet gazetesinde ceste ceste meşhur Demdeme'sini çıkarıyor. Bu -haklı tarafları pek çok olmakla beraber- o kadar şiddetli, o kadar müstehcen idi ki zavallı Ekrem Bey hükûmete müracaattan başka çare bulamamıştı!" (s. 262) diyerek Recaizade Mahmut Ekrem'in Naci'nin şiddetli hücumlarından dolayı çaresiz kaldığını ve bu sebeple hükûmete başvurduğunu vurgular. Ali Canip, 1944 tarihinde yazdığı *Muallim Nâci: Takdir-i Elhân ve Demdeme* Gürültüsünde aynı olayı "Şu münakaşanın çıkmasına önce Üçüncü Zemzeme'nin mukaddimesiyle, sonra Takdîr-i Elhân'ın haksız fıkralarıyla Ekrem Bey bâis olduğu hâlde, Nâci'nin mukabelesi üzerine tahammül edemedi; hükûmete müracaat etti. Nâcâr Nâci Demdeme'ye son verdi" (s. 238) ifadeleriyle aktarır. Aynı olayın aynı kişi tarafından farklı şekilde aktarılması dikkat çekicidir. Her iki makalenin yayımlanmasının üzerinden geçen yaklaşık yirmi beş senede Ali Canip, önce Naci'yi olumsuz anlamda eleştirirken daha sonra Recaizade Mahmut Ekrem'i haksız görür.

Ali Canip Yöntem'in Muallim Naci'ye dair görüşlerinin değişmesi birkaç nedene dayanır. Bunların başında 1910 ile 1918 yılları arasında Millî Edebiyat hareketine yöneltilen ciddi eleştirilerin varlığıdır. Millî Edebiyat hareketi söz konusu yıllarda tam anlamıyla başarıya ulaşmış değildir. Ali Canip'in de Millî Edebiyat Döneminde yazdığı yazılarında bilimsellikten çok hareketin yaygınlık kazanması için çabaladığı görülmektedir. Bununla birlikte Ali Canip'le aynı oluşumun içinde bulunan Ömer Seyfettin de yazılarını yayımlamakta, Muallim Naci ile ilgili görüşlerini dile getirmektedir. Aynı topluluk içinde bulunan bu iki yakın arkadaşın benzer düşünceler etrafında Naci ile ilgili fikirlerini beyan etmeleri doğal bir durumdur. Ömer Seyfettin her ne kadar Muallim Naci'nin kişiliği hakkında doğrudan hükümlerde bulunmasa da şiir görüşüne karşı çıkar. Nitekim "Ömer Seyfettin'e göre eski edebiyatın son temsilcisi Muallim Naci'dir." (Ercilasun, 2019, s. 269). Benzer durum Ali Canip'in özellikle ilk makalelerinde de gözlemlenir.

Ali Canip'in Muallim Naci'ye dair görüşlerinde yıllar içerisinde büyük değişimin olduğu açıktır. 1919 tarihli *Ehemmiyetli Bir Kitap Münasebetiyle* başlıklı yazısında "Muallim Nâci'yi maddiyât ve maneviyâtıyla tanımalıyız: Boyu, posu, yürüyüşü, giyinişi, lâkırdı söyleyişi, okuyuşu, şiir inşâd edişi, daha sonra mizacı" (s. 588) diyerek Naci'nin edebî kişiliğiyle şahsiyetini birlikte ele almak ister. Ali Canip'e göre "şâirliği, karakteri, hizmeti kâfi derecede îzâh edilmemiş olan Nâci'nin şahsiyetini muhtelif cephelerden tebâür et[mek]" (s. 213) gerekir. Bu doğrultuda Muallim Nâci, Muallim Nâci: Hayatı-Ahlâkı,

Muallim Nâci, Sakız Dönüşü, Muallim Nâci Tercümân-ı Hakikat'te, Muallim Nâci: Takdir-i Elhân ve Demdeme Gürültüsü, Muallim Nâci: Edebî ve Şahsî Değeri, Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci ve Tercümân-ı Hakikat Edebiyatı yazılarında Muallim Naci'nin hayatı, mektupları ve anılarına dair bilgiler verir. Böylece Ali Canip, Muallim Naci'nin kişiliğiyle edebî şahsiyeti arasında doğrudan ilişki kurar. Dikkat çekici hususlardan bir diğeri ise Ali Canip'in Muallim Naci'nin hayatını ayrıntılı bir şekilde ele aldığı yazılarında sanatçıya karşı olumlu bir tavır takınmaya başlamasıdır. Daha önce olumsuz ifadeler kullanmaktan çekinmediği Muallim Naci için Ali Canip söz konusu yazılarında değerli adam, mütevekkil ve mes'ut bir şâir, gayet ağırbaşlı, son derece vakarlı, kendini bilir bir adam gibi hamiyet ve nezâhat sahibi nitelemelerinde bulunur. Ali Canip'in daha önce son derece olumsuz ifadelerle nitelediği Naci hakkındaki bu değişimi, yıllar içerisinde gerçekleşir. Muallim Naci'ye dair olumlu nitelemelerinin çoğu 1944'te yayımlanan yazılarında yer alır. Bahsi geçen bu tarihlerde Ali Canip İstanbul Üniversitesi'ne profesör olarak atanmış ve akademik bir unvana sahip olmuştur. Akademik kimliğiyle birlikte Ali Canip, Millî Edebiyat Dönemindeki kişiliğe yönelik olumsuz nitelemelerden ayrılmaya çalışır. Ancak dönemin de şartları gereği Ali Canip'in bilimsel araştırmada tarafsız kalma ve öznel değerlendirme yapmama ilkesini tam anlamıyla sağladığı da söylenemez. O, zaman zaman keskin bir üslupla ya Muallim Naci'nin karakterine dair hakarete varan ifadeler kullanmış veya yine mektup ve anılardan hareketle öznel bir bakış açısıyla olumlama yapmaktan çekinmemiştir. Hem Ömer Seyfettin'in hem de Ali Canip'in Muallim Naci'ye dair görüşlerinin büyük bir kısmı poetikasına dairdir.

3. Muallim Naci'nin Poetikası Hakkında Düşünceler

Hikâye ve şiirlerinin yanı sıra Ömer Seyfettin gerek *Genç Kalemler*'de gerek farklı dergilerde çok sayıda makaleler yazar. Millî Edebiyatın yaygınlık kazanması yönünde fikirlerini ortaya koyarken Türk edebiyatında çeşitli eser ve sanatçılara yönelik tenkitlerde bulunur. Öyle ki Millî Edebiyat Dönemi sanatçıları içerisinde "*Tenkîdi umumî mânada ele alan Ömer Seyfettin olmuştur.*" (Ercilasun, 2013, s. 229). Ömer Seyfettin'in Muallim Naci'nin şiirlerine karşı olan tenkit yazıları *Genç Kalemler*'den itibaren görülür. Tek bir kişinin imzası olmadan çıkan Yeni Lisan makalesinin dışında *Genç Kalemler*'de Ömer Seyfettin, Muhittin Mekkî Çağparın Servet-i Fünun'da yayımlanan bir manzumesini *Beni Terk Et! Şiirine Dair* başlıklı bir yazıyla eleştirir. Bahsi geçen şiirin tamamen eski özelliklerde olduğunu savunan Ömer Seyfettin, karşılaştırmayı ise eski şiirin önemli temsilcileri olarak gördüğü Muallim Naci ve Şeyh Vasfi üzerinden vermeye çalışır. Muhittin Mekkî'nin manzumesini yeni şiirden tamamen ayrı olduğunu "*Evet azizim, bugün Muallim Naci yahut Şeyh Vasfî sağ olsaydı, bin üç yüz yirmi altı senesinde, bin dokuz yüz onda, yani yirminci asrın orta yerinde, zavallı Servet-i Fünun sayfalarına... tarzında mesneviler, böyle korkunç ve kuvvetli saçmalar yazmaya cesaret edemeyecekti*" (ss. 176-177)² sözleriyle anlatmaya çalışır. Mukayeseden de anlaşılacağı üzere eski şiirin son dönemdeki en güçlü ismi Ömer Seyfettin'e göre Muallim Naci'dir. Ömer Seyfettin, *Millî Şiirler* başlıklı yazısında "*Ekrem Bey'in ve Hâmit Bey'in teceddüdüne Muallim Naci Efendi'nin nasıl mukavemet ettiğini daima edebî musahabelerde okuyoruz*" (s. 294) tespitiyle Naci'nin edebî sahadaki varlığının Türk şiirinin yenileşmesinin önüne geçmiş olduğunu açıkça belirtir. Ömer Seyfettin'e göre Muallim Naci çağın edebî anlayışını kavrayamamış bir isimdir:

"Otuz sene evvel edebiyatımız asrileşirken Muallim Naci beklenilmez bir şiddetle zuhur etmiş, edebî tekâmülümüzü durdurmuştu. Onun gazellerinin, rediflerinin şaşaası içinde, Kemallerle, Agâhlarla başlayan tiyatro birdenbire duruverdi. Divan devirleri gibi tahmişçilik bütün edebiyatı kapladı. Asri sanatın inceliklerini ne yazarlar, ne okuyanlar anlıyorlardı. Divan Edebiyatı'nın bariz bir seciyesi olan 'latifecilik' bütün kuvvetiyle hükümrân oldu. Bu 'dönüş' hareketi, Muallim Naci'nin ölümüne kadar devam etti." (ss. 660-661).

Tanzimat'tan itibaren Batı etkisinin görüldüğü Türk edebiyatında Ömer Seyfettin'e göre yenileşmeyi sekteye uğratan isim Muallim Naci'dir. Özellikle Türk edebiyatında yeni olan Batı tarzı tiyatro Muallim

² Çalışmada sayfa numaraları verilen Ömer Seyfettin'e ait makaleler *Ömer Seyfettin (2021). Makaleler. Hülya Argunşah (Haz.), Dergâh Yayınları* çalışmasından alınmıştır.

Naci'nin etkisiyle birdenbire duruver[miştir]. Naci ve takipçilerinin geleneği devam ettirmesi yeni sanat dalının gelişmesini engellemiştir. Divan edebiyatının eski tahmis anlayışı yeniden Türk şiirine hâkim olmuştur. Dahası Ömer Seyfettin yenileşmenin önünde engel olarak gördüğü Muallim Naci hakkındaki düşüncelerini *Vaziyet-i Edebiye*'de de devam ettirir. Yazara göre Namık Kemal'le başlayan yenileşme Muallim Naci'nin zuhur etmesiyle sekteye uğrar. Bu bağlamda *Vaziyet-i Edebiye*'de "*Muallim Naci 'artakalış' kuvvetinin son teşennücu oldu. Âdeta Divan Edebiyatını yeni baştan ihya etmeye çalıştı. Herkes gazelciliğe, nazireciliğe koyuldu. Bir an için asri neviler unutulur gibi oldu*" (s. 895) ifadeleriyle daha önce *Tahmisçilik* başlığı altında öne sürdüğü düşüncelerinin bir benzerini dile getirir. Benzer bakış açısı Ali Canip'in 1913 yılında *Türk Yurdu*'nda yayımlanan *Hâmid Şair* başlıklı yazısında da görülür. Ömer Seyfettin'in 1919'da kaleme aldığı *Vaziyet-i Edebiye*'den önce Ali Canip, Muallim Naci'yi Türk edebiyatını geriletken isim olarak değerlendirir. Ali Canip "*Sonra Muallim Nâci şöhet aldı, fikirlerini değil, hislerini bile 'zihnî beyân'la edaya kalktı. Şiirimiz yine âdîliğe sukût ediyordu*" (s. 200) sözleriyle Türk şiirinin Naci'yle düşüş yaşadığını öne sürer. 1915'te yazdığı *Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci* yazısında Tanzimat'tan itibaren ortaya çıkan yenileşmenin Muallim Naci'yle durduğunu belirterek Naci için "*o fetret hengâmesini kendi şahsına izâfe ettirecek derecede kudret gösterdi; bu kadar*" (s. 247) tespitinde bulunur. Ali Canip'le benzer düşüncesini Ömer Seyfettin son olarak *Halkımız Niçin Okumuyor?* başlıklı yazısında "*Muallim Naci edebiyat telakkisinde pek geri kalmış bir şahsiyet! Tabii lisanla roman, hikâye, tarih falan okumaya başlayan halka gazel, kaside, kıta, beyit vermeye kalkıyor*" (s. 972) ifadeleriyle dile getirir. Türk toplumunun az kitap okumasındaki nedenlerden biri Ömer Seyfettin'e göre Naci'nin yeni türlerde ve yeni bir lisanla eser ortaya koymamasıdır.

Ömer Seyfettin, Muallim Naci'nin edebî alanda geri kalmışlığını belirtirken gençlere de açıkça Muallim Naci'den ve temsil ettiği edebî anlayıştan uzak durmasını tavsiye eder. Öyle ki Muallim Naci eski bakış açısıyla din ve millet kavramlarını bir olarak görmüş, millet kelimesinin yerine kavim, ümmet sözcüklerinin kullanılmasını öne sürmüştür (s. 682). Ömer Seyfettin'e göre içinde yaşanan hayatın gerçekleri karşısında Muallim Naci yanlış beyanda bulunmakta, kitaplarındaki bu eski ve çağın gerçekliğine uymayan fikirleriyle gençlere yanıltıcı bilgiler vermektedir. *Genç Kızlarımız İçin Altı Derste Tabii Yazmak Sanatı* başlıklı yazısında gençlere "*Ekrem Bey'in, Muallim Naci'nin kitaplarına değil, hayata inanma[larını]*" (s. 691) tavsiye eder. Ömer Seyfettin'e göre Muallim Naci ve onu takip edenlerin eserleri dönemin gerçekliğine uymadığı gibi son derece gülünçtür. Bununla ilgili olarak "*Divan Edebiyatından, mizah edebiyatı çok istifade edebilir. Hersekli Ârif Hikmet, Muallim Naci, Şeyh Vâsî gibi son artakalanlarıyla hemen bütün ortadan kalkan 'Edebiyat-ı Atîka' o kadar hayata muhaliftir ki nazireleri şimdi insana son derece gülünç görünür*" (s. 675) ifadelerinde Ömer Seyfettin, Muallim Naci ve eski edebiyat tarzında yazanları çağın gerisinde kaldıkları için küçümser ve mizahın konusu hâline getirir. Muallim Naci'nin şiirlerini küçümseyen Ali Canip, Ömer Seyfettin'den iki yıl önce (1917) Naci'nin "*Gönlüme sâikiyi mi'mâr eyledim meyhânede / Allah Allah ka'be imâr eyledim meyhânede*" beytinin gençleri Balıkpazarı'na sürüklediğini (s. 98) ironik bir üslupla dile getirir. Ali Canip'in Millî Edebiyat Dönemindeki bakış açısına göre Naci'nin bu tarz manzumeleri zararlı olduğu gibi topluma herhangi bir değer katacak nitelikte değildir. Nitekim burada dikkat çeken hususlardan biri her iki ismin aynı dönemlerde Naci hakkında benzer düşüncelere sahip olmasına rağmen tenkit anlayışlarında farklılıkların bulunmasıdır. "*Ali Canip, daha çok tenkid ve onun estetik gayesi ile uğraşıp bu ölçülere göre değerlendirirken, Ömer Seyfettin tenkidin kontrol edici, düzenleyici, terbiye edici sosyal niteliklerinden bahseder*" (Beyaz, 2014, s. 74). Bu doğrultuda Ömer Seyfettin tenkitin eğitici tarafını göz önünde bulundurarak gençlere açıkça tavsiyede bulunurken Ali Canip, Naci'nin şiirinden örnek verip eleştirideki estetik tutum anlayışını somutlaştırır. Böylece her iki isim Naci'nin poetikasına alaycı bir tavırla yaklaşırken eleştirideki farklı bakış açılarını da somutlaştırırlar.

Ali Canip, 1915'te yazdığı "*Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci*" yazısında "*Nâci'nin birkaç güzel manzumesine mukabil birçok münasebetsiz, boş lâfları yok mudur? Evet vardır; fakat onların şiirle bir münasebeti yoktur ki tetkik edeyim*" (s. 252) diyerek Muallim Naci'nin istisnalar dışında pek çok

manzumesini "boş laf" olarak değerlendirir. Çoğu manzumesi Ali Canip'e göre bu dönemde şiir olarak kabul edilebilecek nitelikte değildir. Ali Canip, *Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci* yazısından iki sene sonra kaleme aldığı *Tevfik Fikret* başlıklı makalesinde Muallim Naci'yi öne çıkaran unsuru dönemin edebî hükûmetsizlik (s. 288) ortamıyla ilişkilendirir. Naci, Ali Canip'e göre bu boşluk ortamından yararlanarak ortaya çıkmış ve faydasız pek çok manzume yazmıştır. Edebî açıdan güzel; ancak topluma faydası olmayan bu şiirleri Ali Canip, Millî Edebiyat Döneminde zararsız şiirler (s. 250) olarak tanımlar. *Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci* yazısında Ali Canip "Hamîd'in bedâîlarından sonra -sevgili Cenab'ımızın nefîs hayâlî şiirleri müstesna- edebiyatımızda yalnız 'passable: zararsız' manzumeler görünmeğe başlamıştı; Nâci'nin bu ve bu gibi eserleri niçin onlardan sayılmasın?" (s. 251) diyerek Naci'nin şiirlerini kategorize etmeye çalışır. Üsluptan da anlaşılacağı üzere Ali Canip; Abdülhak Hamid ve Cenap Şehabettin'i dönemin anlayışına uygun olarak yeni edebiyat tarafında kabul eder. Estetik şiirden anlayan Ali Canip, Muallim Naci'nin manzumelerini Millî Edebiyat Döneminde dahi -sınırlı da olsa- takdir etmek istediği anlaşılır. Söz konusu bu dönemde Ali Canip, Muallim Naci'nin her fırsatta şair olduğunu vurgular. Yine de Millî Edebiyat Dönemindeki yazılarında Abdülhak Hamid, Cenap Şehabettin ve Recaizade Mahmut Ekrem gibi isimleri yeni şiir tarafında görerek Muallim Naci'nin önünde konumlandırır. Nitekim yıllar sonra daha farklı ve objektif sayılabilecek bir bakış açısıyla yaklaşacağı "Gark-ı Nûr" gazeline bu dönemde tuhaf redifli gazel (s. 260) nitelemesinde bulunur. Bu bağlamda yazılarında "Ali Canip, Recaizâde ile Naci arasındaki gerginliğin alevlenmesini 'Gark-ı Nur' redifli gazel üzerine yapılan değerlendirmeye bağlamıştır." (Aras, 2023, s. 38). Muallim Naci'nin bahsi geçen bu gazeline *Genç Kalemler*'de (1911) çıkan *Halûk'un Defteri ve Bugünkü Fikret* başlıklı yazısında değinir. Tevfik Fikret'in eserini eleştiren Ali Canip, "Hayatımda bundan daha âdî şiir mecmuası okuduğumu hatırlamıyorum. Halûk'un Defteri, Muallim Nâci edeviyatının 'Gark-ı Nûr' gazellerinden de fena idi" (s. 278) ifadeleriyle Muallim Naci ve şiirine gönderme yapar. Böylece Ekrem-Naci tartışmasında Ali Canip, bu yıllarda tarafını Recaizade Mahmut Ekrem'den yana konumlandırır.

Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem benzer zaman dilimi içerisinde ele aldıkları Muallim Naci'ye dair yazılarında ortak bakış açısına sahiptirler. Her iki isim de Naci'nin özellikle nesir sahasında yaptıklarına olumlu yaklaşır. *İskolastik Lisanımızın İflası* makalesinde Ömer Seyfettin, "Muallim Naci'ler, diğer teceddüt taraftarları iskolastik lisanın dışına çıkamadılar. Haberleri olmadan bazen tabii lisanla yazıyorlardı. Mesela, Ömer'in Çocukluğu gibi" (s. 592) diyerek Muallim Naci'nin nesir diline tereddüt de olsa olumlu bakar. Bahsi geçen yazısında Ömer Seyfettin, Muallim Naci'nin bilinçli bir tercih yapmadığını ileri sürer. "Genç Kalemler Tahrir Heyeti" imzasıyla çıkan *Yeni Lisan ve Bir İstimzaç* başlıklı makalede her ne kadar "Muallim Naci, bilhassa Nabizade Nazım ve Sezai Beylerle bunları takip edenler Arapça, Acemce terkipleri az kullanmaya meyil gösterdiler" (s. 201) ifadelerine yer verilse de bu tarz olumlu bir durumun bilinçli ve sistematik bir eylem olmadığı vurgulanır. Bununla birlikte *İskolastik Lisanımızın İflası* yazısından yaklaşık on ay sonra aynı başlıkla ikinci bir makale daha kaleme alan Ömer Seyfettin, aynı konu hakkında "Muallim Naci'nin nesri hakikaten sade idi. Terkipleri sanat diye yapmıyor; medrese tahsilinin verdiği bir saika ile klişe gibi kullanıyordu. Ömer'in Çocukluğu, vaktine göre en temiz, en sade, en Türkçe yazılmış bir eserdir" (s. 825) saptamasında bulunarak daha önceki tereddütlü yaklaşımından uzaklaşır. Tenkit anlayışında zaman kavramını göz önünde bulunduran Ömer Seyfettin, Muallim Naci'den sonra gelen Halit Ziya ve Cenap Şehabettin gibi isimlerin yenilikçi kimliklerine rağmen dili geriye götürdüklerini belirtir.

Ali Canip, *Ömer'in Çocukluğunu* Muallim Naci'nin hayatını anlatırken kaynak olarak kullanır. Naci hakkındaki ilk yazılarından olan *Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci*de "Kendi küçüklüğünü Sünbûle'nin 'Ömer'in Çocukluğu' unvanlı kısmında sade bir lisanla anlatır" (s. 248) tespitinde bulunur. Burada dikkati çeken husus Ali Canip'in Muallim Naci'ye karşı olumsuz tavrının devam ettiği yıllarda *Ömer'in Çocukluğu* eserini sade bir dille yazdığını belirtmesidir. Bu saptamadan sonra Ömer Seyfettin de *İskolastik Lisanımızın İflası* makale dizisinde bahsi geçen eserin diline karşı olumlu tavır geliştirir. Bununla birlikte Ali Canip, Muallim Naci'nin nesir sahasındaki yetkinliğini tercümelelerinden değerlendirir. Ali

Canip; Racine, Corneille, Manyard, Parny, Béranger, Victor Hugo, Lamartine, Alfred de Musset, Sully Prudhomme gibi isimlerden yaptığı çevirileri örnek göstererek Muallim Naci'nin Batı edebiyatı estetiğini bildiğini ve bu doğrultuda eserler meydana getirdiğini vurgular. Daha sonra Muallim Naci'nin Fransızcadan tercüme ettiği *Zavallı Kız* hakkında "*Nesri de nazmı gibi pek berrak, pek pürüzsüzdür*" (s. 253) tespitinde bulunup eserden örnekler verir. *Zavallı Kız*'ın tercüme dili Ali Canip'e göre son derece başarılıdır. "*Bu mensûre hep böyle kısa cümleler, sade kelimelerle yazılmıştır. Düşünmeliyiz ki Nâci bunu ve emsâlini aşağı yukarı otuz sene evvel meydana getirmiştir; o zamandan bugüne kadar ne garip, ne gayr-i tabîî şeyler yazılmadı*" (s. 253) ifadeleriyle Naci'nin nesir dilini över. Ali Canip'in tenkitte bir eserin ortaya konulduğu zaman kavramı daha sonra Ömer Seyfettin tarafından da göz önünde bulundurulur. Dönem bazlı olarak Ali Canip'in benzer övgüsü daha sonra *Muallim Nâci Tercümân-ı Hakikat*'te yazısında da devam eder. "*Nâci'nin nesirde ihtiyar ettiği ifade tarzı -zamanına göre- hayret edilecek derecede sadedir*" (s. 230) tespitinde bulunan Ali Canip, Naci hakkındaki tenkitlerinde edebî eserin yazıldığı zamanı dikkate alır. Genel olarak bakıldığında Ali Canip'in tenkit anlayışında "*Hippolyte Taine'nin teorisi artık çürümüş[tür]*" (Ercilasun, 2013, s. 120). Ancak bununla birlikte Taine'nin ırk, muhit, an teorisinden yer yer yararlandığı görülür. Bu doğrultuda Ali Canip, Muallim Naci'nin yaşadığı çevre ve zamanı yazılarında detaylandırmaya çalışır. Özellikle Millî Edebiyat Dönemi'nden sonra ele aldığı Muallim Naci'ye dair yazılarında bilimsel bir bakış açısını yakalamaya çalışır.

Ali Canip'in Millî Edebiyat Döneminde Muallim Naci'nin dili hakkındaki olumlu görüşlerinden bir diğeri düzgünlük meselesidir. Ali Canip, Naci'nin nesir sahasında meydana getirdiği olumlu unsurların yanına dil kurallarına uymasını da ekler. Ali Canip'e göre Muallim Naci "*Lisanda inzibatın te'minine çalışmış, az çok muvaffak olmuştur: Zihaf, vasl-ı ayın gibi hücneleri, şive ve beyan hatâlarını teşrih etmiş, nazım lisanımızı 'correct: düzgün' bir şekle sokmak istemiştir*" (s. 256). Böylece Naci, Türkçenin doğal yapısını bozmamıştır. Manzumelerdeki aruz kusurları ile dilbilgisi yanlışlarını tespit ederek giderilmesini sağlamıştır. Bu tespitlerde Millî Edebiyat Dönemi yazarlarının ısrarla üzerinde durdukları Türkçenin bozulması meselesi, Muallim Naci tarafından yerine getirildiği anlaşılır. Bu durum Ali Canip'in Millî Edebiyat Döneminde Muallim Naci'ye karşı olan genel olumsuz bakış açısını kısmen de olsa olumluya çevirmesini sağlar.

Muallim Naci hakkındaki yazılarında Ali Canip yıllar içerisinde olumlu görüşlerini daha fazla belirtmeye başlar. Ali Canip, Ömer Seyfettin'le aynı döneme denk gelen yazılarında Naci hakkında kısmen olumlu görüş beyan ederken yıllar içerisinde bu tarz makalelerinin sayısını artırır. Bunda Batılı tenkit anlayışına zaman içerisinde daha fazla hâkim olması etkili olur. Nitekim "*Ali Canip, Batıda gelişen eleştiri anlayışlarına vakıftır ve mümkün olduğunca nesnel bir eleştirel bakış geliştirebilmenin yollarını arar. İzlenimci eleştiriden sosyolojik eleştiriye, dilbilimi esas alan eleştiri anlayışlarına kadar geniş bir yelpazede fikir yürütür.*" (Harmancı, 2012, s. 1458). Batı'da gelişen farklı eleştirel yaklaşımlar, Ali Canip'in özellikle Millî Edebiyat Döneminden sonraki makalelerine yansır. Bu bağlamda Ali Canip'in Naci'ye dair yazılarında bakış açısını çeşitlendirmesi, genel tenkit anlayışını Batılı bir zemine oturtmak istemesinin bir sonucudur. O, bu doğrultuda Naci'ye dair müstakil makalelerinin dışında diğer yazılarında da zaman zaman Naci hakkındaki farklı görüşlerinden bahseder. Son dönem yazılarından olan "*Ölümün Mahiyetini Öğrenmek İçin: Kendini Öldüren Yazar Beşir Fuat Kimdir?*" de Muallim Naci'nin Türkçeye tutumunu takdir eder. Beşir Fuat'la mektuplaşmasında Naci, Türkçenin müstakil bir dil olduğunu vurgular. Muallim Naci yabancı dillerde farklı anlamlara gelen bir kelimenin Türkçede mutlaka aynı manada kullanılması gerekmediğini söyler. Ali Canip, Naci'nin bu fikirlerini son derece olumlu karşılar. Genel kanaatin aksine Muallim Naci, Ali Canip'e göre yenilikçi olarak adlandırılan sanatçılardan çok daha fazla Türk diline hizmet etmiştir. Ali Canip'in bu tarz olumlu yaklaşımı Tanpınar'ın (2008) Naci hakkındaki "*Şiir ve nesrinin üstünde, onun bu dilci tarafı devrine asıl tesir eden tarafıdır*" tespitiyle benzer düzlemde.

Ali Canip, 1941'de yayımladığı *Yazı Dili Münakaşaları* başlıklı yazısında "*Edebiyat-ı Cedîde denilen Tevfik Fikret-Halit Ziyâ mektebi arasında yetişen Muallim Nâci'nin, kendisinden önce ve sonra gelenlere nazaran çok daha açık Türkçe yazmak taraftarı olduğunu burada kısaca anmağı bir vicdan borcu sayarım*" (s. 510)

diyerek Naci'nin Türkçenin sadeleşmesindeki rolünü belirtir. Ali Canip, Millî Edebiyat Dönemi yazılarında Naci'den daha fazla olumlu yaklaştığı Servet-i Fünun sanatçılarını yıllar sonra eleştirir ve Muallim Naci hakkında daha önce yapılmış olan tespitlerin tam aksini iddia eder. Öyle ki Ali Canip'e göre "*Sırası düştükçe Divan edebiyatının aleyhinde bulunan ve daima garpcı görünen Edebiyat-ı Cedîdeciler, yazı dilinin sadeleşmesi, tabiîleşmesi, Türkçenin istiklâli hakkında doğru bir şey düşünmemişler, bilâkis menfi kalmışlar, hattâ bu uğurda çalışanlarla uğraşmışlardır*" (s. 510). Ekrem-Naci münakaşalarından dolayı yenilik tarafında olduğu düşünülen Servet-i Fünun topluluğu hakkında Ali Canip, yıllar içerisinde düşüncelerini büyük ölçüde değiştirir. Daha önce Muallim Naci'nin çevirilerine karşı olumlu tavır gösteren Ali Canip, daha sonraki dönemlerde Naci'nin nesir dilini Servet-i Fünun sanatçılarıyla karşılaştırır. Ali Canip'e göre "*Muallim Nâci kendisinden sonra gelen Servet-i Fünûnculardan -bilhassa nesirde- çok daha samimî, çok daha Türkçe yazmıştır*" (s. 495). Böylece Muallim Naci, Servet-i Fünun sanatçılarına göre Türkçenin sadeleşmesine ve konuşma diliyle yazılı dilinin yakınlaşmasına aracılık etmiştir. *Muallim Nâci* başlıklı yazısında "*Türkçe'nin selâkasına riâyet eden ve riâyet etmelerini devrinin gençlerine ısrarla tekrarlayan odur, Nâci'dir. Dilimizin yakın tarihini inceleyenler, Tevfik Fikret'te görülen ifade doğruluğunun, nazım ustahğının ilk izlerini Tercümân-ı Hakikat sahifelerinde bulurlar*" (s. 212) tespitinde bulunan Ali Canip, Naci'deki dil kullanımına dikkat çeker. Bununla birlikte Naci'nin daha önce takdir ettiği nesir dilindeki başarısına ilaveten nazımdaki güçlü yönlerini de dile getirir.

Ali Canip, olumsuz yönlerinin ağırlıkta olduğu Millî Edebiyat Dönemindeki yazılarından itibaren Muallim Naci'nin şairliği ve şiirlerindeki olumlu özelliklerden de bahseder. *Fetret Hengâmesi* ve *Muallim Nâci* ile *Tercümân-ı Hakikat Edebiyatı* yazılarında Naci'nin birtakım yenilikçi özelliklerini vurgular. Bahsi geçen bu iki yazısında Ali Canip'e göre "*şark mektebine avdet temâyüllerini Muallim Nâci'nin şahsına izâfet etmek madalyonun bir tarafını görmekten daha büyük bir zühûlün eseridir*" (s. 247). Bu bağlamda Ali Canip, Muallim Naci'nin tek taraflı olarak eski edebiyatın temsilcisi olmadığını vurgular. Ortaya koyduğu bu fikri "*Racine'den, Corneille'den, Manyard'den, Parny'den, Béranger'den, Victor Hugo'dan, Lamartine'den, Alfred de Musset'den, Sully Prudhomme'den... hakikaten muvaffakiyetle tercüme ettiği eserler ispat eder*" (s. 248) diyerek Naci'nin Batı şiiriyle olan ilişkisini tercümeler üzerinden örneklendirir. Nitekim bir diğer yazısı olan "*Tercümân-ı Hakikat Edebiyatı'nın hemen başında 'Nâci, her zaman tekrar ettiğim gibi, garbın füsunkâr edebiyatına göz yummuş, câhil bir mürteci değildi. Buna kendi kendine öğrendiği Fransızca ile lisanımıza naklettiği birçok manzumeler, mensûreler şahittir*" (s. 255) ifadeleriyle Naci'nin salt eski şiir taklitçisi ve temsilcisi olmadığını dile getirir. Hatta Tercüman-ı Hakikate gençler tarafından gönderilen yeni tarz şiirleri yayımladığı ve genç şairleri (Nabizade Nazım ve Ali Ferruh Bey gibi) cesaretlendirici yazılar kaleme aldığını belirtir. Ancak Naci'nin gençlere yönelik bu tarz olumlu yaklaşımı Ömer Seyfettin'e göre tamamen farklıdır. Ömer Seyfettin *Şairlerin Kitabı Münasebetiyle* başlıklı yazısında Ali Canip'in iddialarının tersini söyler. Bu konuda Ömer Seyfettin Tercüman-ı Hakikatte Hüseyin Hüsnü isimli genç bir şairin sade bir Türkçe ile yazdığı gazeli dolayısıyla Muallim Naci'nin hücumlarına maruz kaldığını ve bu gencin yapmaya çalıştığı yeniliği noktaladığını öne sürer (s. 995).

Ali Canip'in Muallim Naci'ye dair görüşlerinde Ömer Seyfettin'den farklı fikirler ve söylemler üretmesi yıllar içerisinde artarak devam eder. Özellikle Millî Edebiyat Döneminden sonra kaleme aldığı *Muallim Nâci*, *Sakız Dönüşü*, *Muallim Nâci Tercümân-ı Hakikatte*, *Muallim Nâci: Takdir-i Elhân ve Demdeme Gürültüsü* ve *Muallim Nâci: Edebî ve Şahsî Değeri* başlıklı yazılarında Muallim Naci'nin yeni şiir anlayışı üzerinde durur. Ali Canip, *Muallim Nâci*, *Sakız Dönüşü* ve *Muallim Nâci Tercümân-ı Hakikatte* başlıklı yazılarında Naci'nin "*Şâm-ı Garibân*", "*Kuzu*", "*Nusaybin Civârında Bir Vadi*" manzumeleri için "*Divan edebiyatı zevki dışında yeni bir zihniyetle kaleme aldığı nefis parçalar vardı*" (ss. 219-224) tespitinde bulunur. Ali Canip, Muallim Naci'nin gazelleri Tercüman-ı Hakikatte yayımlandıktan sonra dönemin önde gelen şairlerinden Arif Hikmet, Kazım Paşa, Ali Ruhî, Muallim Feyzi, Ahmet Hamdi gibi isimlerin nazireler yazdığını belirtir. Ali Canip'e göre Muallim Naci'nin Tercüman-ı Hakikatte yazmaya başladıktan sonra "*eski Divan edebiyatı zevkine ziyade meyletmesine sebep, etrafında gördüğü bu cûş u*

hurûştur" (s. 226). Ancak Naci'nin geleneksel şiire meylenmesi Ali Canip'e göre eski şiirin temsilcisi olduğu anlamına gelmez. Naci çevresindeki eski şiir anlayışını devam ettiren şairler gibi "*hiçbir zaman şark zihniyeti içinde mahsur kalmış değildir. Avrupalı ediplerden, bir kısmını manzum olarak naklettiği parçalardan başka kendisi de ancak yeni edebiyata misâl olacak şiirler kaleme almakta devam ve gençlerden bu yolda manzume yazarları taltif ve teşvik etmiştir*" (s. 226). Böylece Muallim Naci Batı'dan yaptığı tercümelerine ek olarak yeni edebiyata misâl gösterilecek manzumeler de yazmış, daha sonra münakaşa edeceği Recaizade Mahmut Ekrem tarafından takdir edilmiştir. Naci'nin Tercüman-ı Hakikatte eski tarz şiirlerinin de olduğunu vurgulayan Ali Canip, söz konusu bu manzumeler için "*hepsi üstâdânedir*" (s. 229) tespitinde bulunur. Muallim Naci'nin Recaizade Mahmut Ekrem'le münakaşasına neden olan "Gark-ı Nûr" gazelinin ise Ekrem'in birçok şiirinden daha yenilikçi olduğunu vurgular. "*Kaldı ki Nâci'nin 'Gark-ı Nûr' gazelini beğenmeyen Ekrem Bey'in şiir mecmuaları, gazellerle doluydu*" (s. 237) şeklinde çarpıcı bir tespitte bulunur. Hatta "*Nâci'nin dar kafalı ve şarklı kaldığını göstermek için Tâlim-i Edebiyat'la İstilahat-i Edebiyye'yi mukayeseye kalkışmak câiz değildir. Çünkü iki eser bir 'categorie'de değildir. Tâlim-i Edebiyat, isterse Nâci'nin de yapabileceği bir 'rhétorque' kitabıydı*" (s. 243) diyerek Muallim Naci'nin eskiyi temsil eden bir sanatçı olmadığını vurgular. Her ne kadar bilimsel bakış açısına aykırı olarak "*isterse Nâci'nin de yapabileceği bir rhétorque kitabıydı*" ifadesini kullansa da karşılaştırılan her iki eserin farklı kategorilerde olduğunu belirtmesi edebiyat tarihçiliği açısından doğru bir tespittir. Zira Talim-i Edebiyat Batılı tarzda bir retorik kitabı İstilahat-ı Edebiyye ise bir belagat kitabıdır. Bu bağlamda Ali Canip, Muallim Naci'nin genel poetikası hakkındaki görüşlerinde olumlu bir tavır sergilerken bilimsel bakış açısıyla da fikirlerini desteklemeye çalışır.

Muallim Naci'nin poetikadaki yeniyi ait unsurları belirten Ali Canip, şiir tekniğinden ve Naci'nin özgünlüğünden de bahseder. Ali Canip'e göre Ateşpâre "*teknikte yenileşmek temâyülünün en vâzih, en selîs ve en muvaffak*" (s. 242) örneğidir. Şiir tekniği itibarıyla Ateşpâre'de yer alan Kebûter, Kuzu, Şâm-ı Garîbân, Ye's-i Muhâcceret, Gonca-i Pejmürde manzumelerinin güzel olduğunu vurgulayan Ali Canip, aynı zamanda Naci'nin özgünlüğüne de dikkat çeker. 1915'te yazdığı "*Fetret Hengâmesi ve Muallim Nâci*" yazısında "*Nâci, Hamîd üslûbunu taklit etmiştir*" (s. 250) değerlendirmesinde bulunan Ali Canip, Naci'nin taklide rağmen Hamid'in seviyesine erişemediğini belirtir. Bu tarz bir tespitin ortaya çıkmasındaki neden Naci'nin "*Garb'a yönelenler tarafından devrinin en büyük şâiri olarak kabûl ve takdîm edilen Abdülhak Hâmid'i tenkîd*" (Tarakçı, 1994, s. 267) etmesidir. Ancak 1944'te yayımladığı "*Muallim Nâci: Edebî ve Şahsî Değeri*" başlıklı yazısında "*mutlaka Şerâre'yi, Fûrûzân'ı okumalıdır ki Hamîd'in meftun kaldığı selâsetin mahiyeti anlaşılabilsin*" (s. 243) sözleriyle daha önceki tespitinden ayrılır. Muallim Naci'nin poetikasına önce taklit gözüyle bakan Ali Canip, sonraki yazılarında Naci'nin özgünlüğüne değinir. Ali Canip'e göre Muallim Naci, İstanbul'a gelmediği dönemlerden itibaren "*kendi selîm zevkiyle yürüdüğü yeni bir vâdide, tabiat tasvirleriyle dolu -ve bilhassa selîs- şiirler*" (s. 221) yazmaktadır. Bununla birlikte Naci'nin özgün olmadığını söyleyenlere karşı da Ali Canip itirazda bulunur. "*Muallim Nâci: Edebî ve Şahsî Değeri*"nde İsmail Hakkı Eldem'in "*Nâci, mekteb-i Bâkî'nin gayretli bir tilmizi idi*" (s. 239) tespitine karşı çıkar. Ali Canip'e göre Naci ne kişilik itibarıyla ne de üslup açısından "*hiç kimsenin mukallidi*" (s. 240) değildir. Böylece Naci kimseyi taklit etmemesiyle "*hâlâ tazeliğini muhafaza ettirebilmiştir*" (s. 241) hükmünde bulunarak sanatçının Türk şiirindeki yeri ve önemini açıkça ortaya koyar.

4. Sonuç

Genç Kalemler dergisi etrafında toplanan sanatçıların oluşturduğu Millî Edebiyat hareketi, Türk edebiyatı tarihinde önemli bir eşikte konumlanır. Bu oluşum içerisinde yer alan sanatçılar sadece fikirleriyle değil, ortaya koydukları eserlerle de Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının alt yapısını hazırlamışlardır. Böylece Tanzimat'tan itibaren görülen dilde sadeleşme ve halka yönelme çabaları hem edebî eserler bazında hem de teoride önemli bir dönüm noktası olur. Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem'in ön planda olduğu bu dönemde teoriye önem verilerek birçok tenkit yazısı kaleme alınır. "*Yeni Lisan*" makalesiyle önemli bir ivme yakalayan bu yazılarda Doğu ve Batı etkisinde gelişen Türk

edebiyatı eleştirilir. Nitekim döneminde ve sonrasında Doğu'nun temsilcisi olarak kabul edilen Muallim Naci, özellikle Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem'in tenkit yazılarına dahil edilir. Muallim Naci ve eseri *Heder*, Millî Edebiyat hareketinin manifestosu niteliğindeki "*Yeni Lisan*" makalesinde ağır bir dille eleştirilir. Bu da Millî Edebiyat Dönemi sanatçılarının başlangıçta Muallim Naci'ye karşı ön yargılı bir bakış açısına sahip olduklarını gösterir.

Ömer Seyfettin ve Ali Canip, "*Yeni Lisan*"dan sonra da Muallim Naci ile ilgili görüşlerini devam ettirirler. Her iki isim de Millî Edebiyat Dönemi'nden Ömer Seyfettin'in ölümüne kadar olan süreçte Muallim Naci'yle ilgili görüşlerinde ağırlıklı olarak olumsuz bir tutum içerisindedir. Türk edebiyatında özellikle şair kimliğiyle kendisine yer edinmiş olan Muallim Naci'nin şiirleri Ömer Seyfettin ve Ali Canip tarafından ağır bir dille eleştirilir. Bu dönemde her iki ismin de ortak görüşü Naci'nin çağın yenilik anlayışını yakalayamadığı ve edebî dili geriye götürdüğü yönündedir. Bu tarz görüşler ortaya konulurken Naci'nin kişiliğine dair ağır sayılabilecek nitelendirmeler de yazılarda açıkça kullanılır. Bununla birlikte hem Ömer Seyfettin hem de Ali Canip Muallim Naci'nin nesirlerine -özellikle *Ömer'in Çocukluğu*'na- karşı olumlu bir yaklaşım içerisindedir.

Ömer Seyfettin'e oranla Ali Canip, yazılarında Muallim Naci'ye daha fazla yer verir. Geniş bir zaman diliminde ortaya konulan makalelerde Ali Canip'in birbirinden tamamen farklı görüşler ortaya koyması dikkat çekicidir. Özellikle Millî Edebiyat Dönemi'nde yazdığı yazılarda Muallim Naci'ye karşı bakış açısı olumsuz olan Ali Canip, sonraki yıllarda bu tavrını değiştirir. Ali Canip'in başlangıçta Muallim Naci'ye karşı olan olumsuz tutumunda Millî Edebiyat Dönemi'nin görüşleri etkilidir. Öyle ki "*Genç Kalemler*" heyeti "*Yeni Lisan*"da geleneksel Doğu (Şark) edebî anlayışını yıkmak istemiş ve eskinin temsilcisi olarak da Muallim Naci'yi görmüşlerdir. Ali Canip de özellikle 1910 ve 1918 yılları arasında mensubu olduğu Millî Edebiyatın görüşlerine paralel olarak Muallim Naci'ye karşı olumsuz tavır içerisine girer. Ayrıca Muallim Naci'nin Recaizade Mahmut Ekrem'le olan kalem kavgaları, döneminde eski-yeni çatışması olarak kabul edilir. Eskinin karşısında olduklarını belirten Millî Edebiyat sanatçıları, dönemin anlayışına kapılarak Muallim Naci'yi eski edebiyat tarafına konumlandırırlar. Esas itibarıyla Millî Edebiyat sanatçıları Servet-i Fünun topluluğunun ortaya koydukları edebiyata da karşıdırlar. Bununla birlikte Ali Canip özellikle Millî Edebiyatın ortaya çıktığı ilk yıllarda Muallim Naci'yi Recaizade Mahmut Ekrem'in karşısında görerek eleştirir.

Kronolojik olarak bakıldığında özellikle 1940'lı yıllardan sonra Ali Canip, önceki görüşlerinin tam tersini söyleyerek hem Muallim Naci'ye hem de onun poetikasına dair son derce olumlu bir tavır sergiler. Bu durumun ortaya çıkmasında Millî Edebiyat hareketinin başarı kazanması kadar bahsi geçen yıllarda Ali Canip'in daha çok bilim insanı kimliğiyle yazılar kaleme almaya çalışması etkilidir. Böylece Ali Canip, önceki yılların aksine peşin yargılardan uzak, tam anlamıyla olmasa da tarafsız bir bakış açısıyla Muallim Naci'yle ilgili düşüncelerini ortaya koymaya çalışır.

Kaynakça

- Aktaş, Ş. (2007). Türk edebiyatı tarihi 3. Talât Sait Halman. In O. Horata, Y. Çelik, N. Demir, M. Kalpaklı, R. Korkmaz, & M. Ö. Oğuz (Eds.), *Millî Edebiyat (1911–1923)* (ss. 183–268). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Aras, S. (2023). *Ali Canip Yöntem'in kaleminden şair ve yazarlar*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].
- Argunşah, H. (2009). Millî Edebiyat. In R. Korkmaz (Ed.), *Yeni Türk Edebiyatı el kitabı: 1839–2000* (ss. 183–236). Grafiker Yayınları.
- Beyaz, Y. (2014). Milli edebiyat döneminde tenkid. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 68–81.
- Ercilasun, B. (2013). *İkinci meşrutiyet devrinde tenkit*. Dergâh Yayınları.
- Ercilasun, B. (2019). *Edebiyat tarihi ve tenkit*. Dergâh Yayınları.
- Genç Kalemler (1999). *Genç Kalemler Dergisi*. İ. Parlatır & N. Çetin (Haz.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Harmancı, A. (2012). Ali Canip Yöntem'in sanata ve edebiyata bakışı. *Turkish Studies*, 7(3), 1449-1459.
- Korkmaz, A., & Üstün, K. (2024). Yeni lisan makalesinde eleştirel söylem. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(2), 669-691.
- Özgül, M. K. (2016). *Şiirin hazanında gazel dökenler ve Muallim Naci Efendi*. Kitabevi Yayınları.
- Seyfettin, Ö. (2021). *Makaleler*. H. Argunşah (Haz.). Dergâh Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2008). *XIX. Asır Türk Edebiyatı tarihi*. Yapı Kredi Yayınları.
- Tansel, F. A. (1953). Muallim Naci ile Recaizâde Ekrem arasındaki münakaşalar ve bu münakaşaların sebep olduğu edebî hâdiseler. *Türkiyat Mecmuası*, 10, 159-200.
- Tarakçı, C. (1994). *Muallim Naci Efendi hayatı ve eserlerinin tenkidi*. Sönmez Ofset Matbaası.
- Timur, K. (2020). Sonsuzluğa uzanan ses: Ömer Seyfettin. In H. Argunşah, A. Şengül, & M. Gür (Eds.), *Münekkit yönüyle Ömer Seyfettin* (ss. 42–51). Dergâh Yayınları.
- Yöntem, A. C. (2005). *Prof. Ali Canip Yöntem'in Yeni Türk Edebiyatı üzerine makaleleri*. A. Sevgi & M. Özcan (Haz.). Tablet Kitabevi.

Makale Bilgi Formu

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yapay Zeka Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zeka aracı kullanılmamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.